

Verdieping – Als jullie het voor het zeggen hadden...

Korte omschrijving werkvorm

De leerlingen doen in groepjes onderzoek naar de onderwerpen waar de staatscommissie parlementair stelsel aanbevelingen over heeft gedaan. Elk groepjes bestudeert eerst het standpunt en de argumentatie van de staatscommissie over hun onderwerp. Daarna lezen ze een artikel waarin een andere visie op het betreffende onderwerp wordt verwoord. Voor twee onderwerpen is het artikel al bijgevoegd. De andere groepjes kunnen hun artikel op internet lezen. Tot slot vormen de groepjes hun eigen standpunt over het onderwerp en presenteren dat, inclusief argumentatie, aan de rest van de klas.

Leerdoel

- Leerlingen zijn zich ervan bewust dat het Nederlandse parlementaire stelsel niet in beton gegoten is en dat het kabinet wil zoeken naar manieren om de democratie en rechtsstaat te versterken.
- Leerlingen kennen ten minste vier aanbevelingen uit het rapport van de commissie parlementair stelsel.
- Leerlingen ontwikkelen onderzoeksvaardigheden.
- Leerlingen leren hun mening te onderbouwen.

Bronnen

- Rapport Staatscommissie parlementair stelsel
 - Het volledige rapport: <https://www.staatscommissieparlementairstelsel.nl/binaries/staatscommissie-parlementair-stelsel/documenten/rapporten/samenvattingen/12/13/eindrapport/Eindrapport+-+Lage+drempels%2C+hoge+dijken.pdf>
 - De publieksversie: <https://www.staatscommissieparlementairstelsel.nl/documenten/rapporten/samenvattingen/12/13/samenvatting-nl-publieksversie>
- Hans Harbers, *Volkskrant* (25 november 2016), 'Bindend referendum leidt tot tirannie van de minderheid': <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/bindend-referendum-leidt-tot-tirannie-van-de-minderheid~b1724b5f/>
- Douwe Jan Elzinga, *Binnenlands bestuur* (20 juli 2018), 'Constitutionele toetsing is terugval': <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/opinie/columns/constitutionele-toetsing-is-terugval.9593118.lynkx>
- Hans Goslinga, *Trouw* (24 juni 2018), 'De verkiezing van een formateur leidt tot tweedeling': <https://www.trouw.nl/opinie/de-verkiezing-van-een-formateur-leidt-tot-tweedeling~af702f46/>
- Bert van den Braak, *Trouw* (16 mei 2003), 'Alleen in huidige kiesstelsel telt elke stem mee': <https://www.trouw.nl/home/alleen-in-huidige-kiesstelsel-telt-elke-stem-mee~ad10dea4/>
- Eelco Keij, *Democraat* (1 juni 2017), '4 vragen over... Stemmen vanuit het buitenland'.

Duur

Minimaal 2 lesuren

Benodigheden

- Voor elk groepje een (verschillend) werkblad
- Internet waar de groepjes (thuis of tijdens de les) gebruik van kunnen maken

Handleiding

Stap 1: Vertel dat in de Grondwet staat dat de Tweede en Eerste Kamer het gehele Nederlandse volk vertegenwoordigen. Toch voelen nogal wat kiezers zich niet goed vertegenwoordigd, en dat zijn ze ook niet altijd. Hoe zorgen we voor een goede representatie van alle Nederlanders? Wat zijn andere manieren om onze democratie te versterken? Leg uit dat de regering vorig jaar een *staatscommissie parlementair stelsel* heeft ingesteld. Deze commissie kreeg opdracht om te onderzoeken of er veranderingen nodig zijn om de democratie, de rechtsstaat en het werk van het parlement te versterken. En zo ja: wélke veranderingen. De commissie heeft haar rapport nu af. Ze hebben verschillende veranderingen voorgesteld en ook geadviseerd om bepaalde zaken juist te laten zoals ze zijn.

Stap 2: Vertel de leerlingen dat zij zelf gaan onderzoeken wat hun mening is over enkele belangrijke onderwerpen uit het rapport. Dit doen ze in groepje van 4 tot 6 leerlingen, aan de hand van een werkblad, het rapport van de staatscommissie en per groepje één artikel. Elk groepje krijgt één onderwerp om zich in te verdiepen. Ze presenteren hun standpunt vervolgens aan de rest van de klas met een PowerPointpresentatie.

Vertel de leerlingen wanneer zij hun presentatie moeten houden.

De onderwerpen die de leerlingen kunnen gaan onderzoeken zijn: referenda, oprichting constitutioneel hof, invoering gekozen formateur, aandacht voor regionale kandidaten in ons kiesstelsel en stemmen vanuit het buitenland. U kunt de onderwerpen verdelen of de groepjes zelf laten kiezen uit bovenstaande onderwerpen. Mogelijk zijn er dan straks wel meerdere presentatie over hetzelfde onderwerp.

Achtergrondinformatie

Dit zijn in beknopte vorm de standpunten van de staatscommissie over de onderwerpen:

1. *Referenda:* er moet een bindend correctief referendum worden ingevoerd.
2. *Oprichting constitutioneel hof:* er moet een constitutioneel hof komen, dat wetten mag toetsen aan de klassieke grondrechten.
3. *Invoering gekozen formateur:* kiezers moeten bij landelijke verkiezingen niet alleen op een partij stemmen, maar ook op een formateur.
4. *Kiesstelsel:* het kiesstelsel moet meer op kandidaten in alle regio's ingericht worden.
5. *Stemmen vanuit het buitenland:* stemmen vanuit het buitenland moet makkelijker gemaakt worden.

Werkblad – Referenda

Een referendum is een volksraadpleging. Op landelijk niveau zijn referenda op dit moment niet mogelijk.

1. Zoek op wat de staatscommissie parlementair stelsel schrijft over het referendum. Welke wijzingen stelt de staatscommissie voor ten opzichte van de huidige situatie en waarom? Vat dit samen.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Lees het krantenartikel ‘Bindend referendum leidt tot tirannie van de minderheid’ door Hans Harbers in *Volkskrant* (25 november 2016): <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/bindend-referendum-leidt-tot-tirannie-van-de-minderheid~b1724b5f/>
Welk standpunt en argumentatie heeft Hans Harbers ten aanzien van het referendum?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Overleg wat jullie eigen standpunt is over referenda. Noteer jullie gezamenlijke standpunt en argumentatie vervolgens hieronder.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Maak een PowerPointpresentatie. Aan de hand van deze presentatie vertel je straks in de klas welke informatie je tijdens je onderzoek hebt gevonden bij opdracht 1, 2 en 3. Uiteraard vertel je ook welke mening jullie hebben over het onderwerp en waarom.

Werkblad – Constitutioneel hof

Een constitutioneel hof bestaat uit rechters die wetten mogen toetsen aan de grondwet. Zij bepalen of een wet in overeenstemming is met de grondwet. Nederland heeft op dit moment geen constitutioneel hof.

1. Zoek op wat de staatscommissie parlementair stelsel schrijft over de oprichting van een constitutioneel hof. Welke wijzingen stelt de staatscommissie voor ten opzichte van de huidige situatie en waarom? Vat dit samen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Lees het artikel ‘Constitutionele toetsing is terugval’, uit *Binnenlands bestuur* (20 juli 2018). Welk standpunt en argumentatie heeft Douwe Jan Elzinga ten aanzien van de oprichting van een constitutioneel hof?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3 Overleg wat jullie eigen standpunt is over de oprichting van een constitutioneel hof. Noteer jullie gezamenlijke standpunt en argumentatie vervolgens hieronder.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Maak een PowerPointpresentatie. Aan de hand van deze presentatie vertel je straks in de klas welke informatie je tijdens je onderzoek hebt gevonden bij opdracht 1, 2 en 3. Uiteraard vertel je ook welke mening jullie hebben over het onderwerp en waarom.

Bron: 'Constitutionele toetsing is terugval'

Uit: Douwe Jan Elzinga. *Binnenlands bestuur*, 20 juli 2018.

Door Douwe Jan Elzinga

De Staatscommissie-Remkes inzake het parlementair stelsel stelt voor om een vorm van constitutionele toetsing in Nederland in te voeren. Nu verbiedt de Grondwet in art.120 de rechter om wetten in formele zin aan grondwetsbepalingen te toetsen. Concreet betekent dit dat de wetgever steeds zelf bepaalt of deze wetten wel of niet in overeenstemming zijn met de Grondwet. Het is daarnaast de Raad van State die zich adviserend hier over uit kan laten.

Het zijn met andere woorden vooral de instellingen van de parlementaire democratie – regering en Staten-Generaal – die hier het laatste woord hebben. Die situatie bestaat al sinds de Grondwetsherziening van 1848 en het is dus nu de vraag om welke dwingende reden dit systeem moet worden veranderd. Daar zou aanleiding voor kunnen zijn indien de formele wetgever met een zekere regelmaat zich schuldig maakt aan schendingen van het grondwettelijke recht. Wie daar naar gaat zoeken, komt heel weinig tegen.

Af en toe zijn er wel discussies over de interpretatie en de reikwijdte van het grondwettelijke recht, maar van evidente schendingen is vrijwel nooit sprake. Ook wordt wel naar voren gebracht dat het merkwaardig is dat formele wetten door de rechter wel kunnen worden getoetst aan niet-nationale mensenrechten, zoals die bijvoorbeeld zijn opgenomen in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, maar niet aan de Nederlandse grondrechten. Dat lijkt op het eerste oog curieus, maar bij nader inzien is dat helemaal niet een probleem, vooral ook niet omdat de marges in het EVRM veelal veel breder zijn dan bij de Nederlandse grondrechten.

Veel gehoord is vervolgens het argument dat constitutionele toetsing een enorme impuls zou kunnen geven aan de betekenis van de Grondwet. Dat is zeker het geval. Constitutionele rechters gaan zich intensief bemoeien met de resultaten van de politieke besluitvorming en kunnen daar belemmeringen opwerpen. Het wordt dan ook interessant wie deze constitutionele rechters zijn. De Verenigde Staten en ook andere landen met constitutionele toetsing laten zien dat benoemingen van deze soort zwaar beladen zijn omdat de toetsende rechters zich in progressieve of conservatieve richting kunnen bewegen. En vanuit deze invalshoek kan worden betoogd dat constitutionele toetsing een vorm van terugval of regressie is. De democratie moet een veer laten omdat de rechter de resultaten van de democratische besluitvorming kan corrigeren.

Uiterst interessant in dat verband is dat constitutionele toetsing vooral voorkomt in Europese landen die grote problemen hebben gehad in hun democratie-ontwikkeling: Duitsland, Italië, Griekenland, Spanje en Portugal. In de Scandinavische landen, Groot-

Britannië en Nederland was sprake van een geleidelijke democratie-ontwikkeling en daar komt deze vorm van toetsing dan ook niet of minder pregnant voor. In de eerder genoemde landen werd constitutionele toetsing ingevoerd als veiligheidsklep tegen parlementaire meerderheden die de democratie zouden kunnen afschaffen of schade zouden kunnen toebrengen.

Als we in Nederland ook bevreesd zijn voor toekomstige parlementaire meerderheden die – zoals in Polen of Hongarije – de grondwettelijke normen aan hun laars lappen, dan is er een overtuigend argument om een Constitutioneel Hof in te richten. Daar lijkt in ons land in de verste verte geen sprake van. Conclusie: grondwetstoetsing als veiligheidsklep is voor de democratie in Nederland geheel onnodig en een aderlating voor de democratie.

Werkblad – Gekozen formateur

Een formateur is iemand die tijdens een kabinetsformatie een kabinet vormt. Op dit moment mag de Tweede Kamer de formateur benoemen. De formateur is vaak de beoogde minister-president.

1. Zoek op wat de staatscommissie parlementair stelsel schrijft over een gekozen formateur. Welke wijzingen stelt de staatscommissie voor ten opzichte van de huidige situatie en waarom? Vat dit samen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Lees het opiniestuk ‘De verkiezing van een formateur leidt tot tweedeling’ door Hans Goslinga in *Trouw* (24 juni 2018): <https://www.trouw.nl/opinie/de-verkiezing-van-een-formateur-leidt-tot-tweedeling~af702f46/>.

Welke standpunt en argumentatie heeft Hans Goslinga t.a.v. een gekozen formateur?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Overleg wat jullie eigen standpunt is over een gekozen formateur. Noteer jullie gezamenlijke standpunt en argumentatie vervolgens hieronder.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Maak een PowerPointpresentatie. Aan de hand van deze presentatie vertel je straks in de klas welke informatie je tijdens je onderzoek hebt gevonden bij opdracht 1, 2 en 3. Uiteraard vertel je ook welke mening jullie hebben over het onderwerp en waarom.

Werkblad – Regionale kandidaten

Het Nederlandse kiesstelsel is gebaseerd op evenredige vertegenwoordiging. Dit betekent dat alle uitgebrachte stemmen worden verdeeld over het beschikbare aantal zetels. Andere landen hebben soms een districtenstelsel.

1. Zoek op wat de staatscommissie parlementair stelsel schrijft over ons kiesstelsel en de mogelijkheden voor kandidaatstelling in de regio in het bijzonder. Welke wijzingen stelt de staatscommissie voor ten opzichte van de huidige situatie en waarom? Vat dit samen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Lees het artikel 'Alleen in huidige kiesstelsel telt elke stem mee', door Bert van den Braak in *Trouw* (16 mei 2003): <https://www.trouw.nl/home/alleen-in-huidige-kiesstelsel-telt-elke-stem-mee~ad10dea4/>.

Welk standpunt en argumentatie heeft Bert van den Braak ten aanzien van de invoering van een districtenstelsel?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Overleg wat jullie eigen standpunt is over de invoering van een districtenstelsel. Noteer jullie gezamenlijke standpunt en argumentatie vervolgens hieronder.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Maak een PowerPointpresentatie. Aan de hand van deze presentatie vertel je straks in de klas welke informatie je tijdens je onderzoek hebt gevonden bij opdracht 1, 2 en 3. Uiteraard vertel je ook welke mening jullie hebben over het onderwerp en waarom.

Werkblad – Stemmen vanuit het buitenland

Ook Nederlandse burgers die in het buitenland wonen mogen stemmen voor Tweede Kamerverkiezingen en Europese Parlementsverkiezingen. Als iemand tijdelijk in het buitenland is, dan kan dit door een aanvraag in te dienen bij de gemeente Den Haag. Als iemand in het buitenland woont, dan moeten ze zich registreren als kiezer.

1. Zoek op wat de staatscommissie parlementair stelsel schrijft over stemmen vanuit het buitenland. Welke wijzingen stelt de staatscommissie voor ten opzicht van de huidige situatie en waarom? Vat dit samen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Lees het artikel '4 vragen over... stemmen vanuit het buitenland' uit *Democraat* (1-6-2017). Welk standpunt en welke argumentatie heeft Eelco Keij ten aanzien van stemmen vanuit het buitenland?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Overleg wat jullie eigen standpunt is over stemmen vanuit het buitenland. Noteer jullie gezamenlijke standpunt en argumentatie vervolgens hieronder.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Maak een PowerPointpresentatie. Aan de hand van deze presentatie vertel je straks in de klas welke informatie je tijdens je onderzoek hebt gevonden bij opdracht 1, 2 en 3. Uiteraard vertel je ook welke mening jullie hebben over het onderwerp en waarom.

Bron: '4 vragen over... Stemmen vanuit het buitenland'

Uit: *Democraat*, 1 juni 2017

Door Eelco Keij

Bij de Tweede Kamerverkiezingen ging het weer mis: duizenden stembiljetten kwamen niet aan, of arriveerden te laat om nog tijdig in te kunnen sturen — zelfs bij Nederlanders die zich al in de herfst van 2016 hadden geregistreerd.

D66'er Eelco Keij zet zich al jaren onvermoeibaar in voor de belangen van de ca. 1 miljoen Nederlanders in het buitenland en vraagt hoogleraar Staatsrecht Paul Bovend'Eert hoe dit stemproces beter kan.

Hoe zou het stemproces verbeterd kunnen worden?

"Er wordt al jaren geklaagd over het stemmen vanuit het buitenland. Het is inderdaad een omslachtige procedure, waarbij veel kan mis gaan. De laatste jaren heeft de wetgever wel enige verbetering gebracht in de procedure, door permanente registratie mogelijk te maken en het digitaal toesturen van het stembiljet, maar digitaal stemmen is nog altijd niet ingevoerd. Het gaat om een potentieel grote groep Nederlanders, dus het is zeker een belangrijk onderwerp in de uitoefening van het kiesrecht als grondrecht."

Zou digitaal stemmen een optie zijn?

"Men is tegenwoordig – terecht – zeer beducht voor mogelijke onveiligheid van digitale stemprocessen. Niets is erger dan dat mensen het vertrouwen zouden verliezen in de eerlijkheid en rechtmatigheid van verkiezingen. Dat zou ernstig afbreuk doen aan de legitimatie van de vertegenwoordigende lichamen, waarvoor verkiezingen worden gehouden. In die zin is het goed te begrijpen dat men heel voorzichtig is met het mogelijk maken van digitaal stemmen. De al of niet geloofwaardige berichten de laatste maanden over pogingen tot mogelijke beïnvloeding van verkiezingen door vreemde mogendheden zullen ongetwijfeld verder bijdragen aan de bestaande scepsis tegen digitaal stemmen. Ik vraag me af of digitaal stemmen tegen deze achtergrond snel realiteit zal worden."

Zouden Nederlanders in het buitenland ook voor de leden van de Eerste Kamer moeten kunnen stemmen? In 2015 heeft het D66-congres een motie van deze strekking aangenomen.

"De verkiezingen voor de Eerste kamer zijn, zoals bekend, getrapte verkiezingen. De burgers kiezen de leden van Provinciale Staten, die dan optreden als kiezers voor de Eerste Kamer. In beginsel moeten de kiezers inwoners zijn van een provincie. Voor Nederlanders die wonen in de zogeheten Caribische BES -eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba, red.), die sinds 2010 deel uitmaken van Nederland, wordt een bijzondere voorziening getroffen, zodat zij in de toekomst een stem uit kunnen brengen met het oog op de Eerste Kamerverkiezingen. Deze constructie zou ook kunnen worden toegepast op andere Nederlanders die in het buitenland

wonen. Zij zouden hun stem uit kunnen brengen op een speciaal, daartoe op te richten kiescollege dat dan meebeslist over de samenstelling van de Eerste Kamer."

Nederlanders in het buitenland vallen formeel onder de minister van Binnenlandse Zaken. Waarom niet Buitenlandse Zaken? Zij hebben immers het meeste contact met de diplomaten die bij de ambassades en consulaten werken, niet met de ambtenaren van BiZa.

"De keuze voor het ministerie van Binnenlandse Zaken lijkt mij vanzelfsprekend. Dat ministerie heeft van oudsher de expertise in huis voor de verkiezingen, in samenwerking met de Kiesraad die formeel belast is met de organisatie van verkiezingen."